

## Karel Hynek Mácha

### Aleš Fetters

Celý svůj nedlouhý život kromě častých výletů a posledních několika týdnů prožíval Mácha v Praze. Narodil se na malostranském Újezdě, v době Máchova chlapectví žila rodina v nuzné chudinské svatopetrské čtvrti. Otec byl mlynářským pomocníkem, od roku 1826 měl krupařský krámeček na Dobytčím trhu (Karlově náměstí). Odtud chodil Hynek na novoměstské piaristické gymnázium, filozofii a pak na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Tu absolvoval v posledním roce života, v létě 1836. Místo pak přijal v Litoměřicích.

O prázdninách i jiných volných dnech rád cestoval. V třicátých letech předminulého století to znamenalo chodit pěšky, výjimečně se mohl svézt koňmi taženým povozem. Chodec byl zřejmě mimořádně zdatný. Častými cíli byly hrady a další památná místa: Karlštejn, místa v Povltaví a jižních Čechách, Okoř a zejména Kokořín a Bezděz. V roce 1834 podnikl cestu přes Linec, Salcburk a Alpy do severní Itálie, Benátek, Terstu, prošel i Slovinsko, vrátil se přes Vídeň. Trasu této cesty i okruh zájmů dokládá Deník na cestě do Itálie.

V dubnu 1836 vyšla báseň Máj, která Máchu proslavila. Vše ostatní vyšlo knižně až posmrtně. V prvních třiceti letech vyšel Máj čtyřikrát, za dalších sto let pak více než dvěstěkrát. Dnes se počet českých vydání odhaduje asi na tři sta. Vedle prostých, školních či čtenářských vydání existují desítky vydání vzácných, bibliofilských, s ilustracemi předních výtvarníků. Nás zajímají Máchovy návštěvy našeho kraje, tedy zejména „pouť krkonošská“ od 20. srpna patrně do 6. září 1833. Víme, že před cestou prostudoval knihu lékaře a zeměpisce J. K. E. Hosera Das Riesengebirge. Trasu si pečlivě naplánoval. Dochovala se ovšem jen část tohoto plánu. První den, v úterý 20. srpna, zřejmě vyšel ve 4 hodiny ráno; přes Libeň, Prosek a Ďáblice došel do Mělníka, kde se chtěl zdržet do poledne, odtud jít na Kokořín, „v jehožto sklepích nám bude přenocovati“. Druhý den plánoval vyjít opět ve 4 hodiny „oudolím Svatovojtěšským“ na Housku, odtud na Bezděz, tam pobýt do tří hodin. „Z Bezdězu po silnici do mladého Boleslavu; - tam náš druhý nocleh.“ Ve skutečnosti se zdržel a přenocoval na Bezděze. Na čtvrtek naplánoval mj. Michalovice a Zvířetice. Tam šel zřejmě přes Mladou Boleslav, protože v zápisníku má kresbu boleslavského hradu. V Klášteře u Mnichova Hradiště se k němu patrně přidal přítel Hindl. Šel-li s nimi ještě někdo další, nevíme. Na pátek 23. plánoval Valečov, Kost, Trosky a Hrubou Skálu. „Zde zůstaneme přes noc.“ Jak vyplývá z pozdější korespondence, nocovali na sobotu v Jičíně. V sobotu chtěl navštívit Veliš, ale jistě navštívil Kartouzu (tj. někdejší kartuziánský klášter ve Valdicích, kde už tehdy byla věznice), Bradlec a Kumburk. V Zápisníku najdeme poznámku: „Bradlec. Juristův spád. Kumburk.“ Z poznámky o juristově „spádu“ někteří usuzují, že s nimi šel ještě někdo třetí, což není vyloučeno, ale tím juristou, který upadl, mohl být sám Mácha. V jiné poznámce (nedatované, která zahrnuje asi dva dny) jsou za sebou mj. „Tábor, Zebín, Valdický kartouz, a dále Oudolí před Radkyní, před ní cesta napravo k Bělohradu, vlevo k Pecce. Blíž rozcestí kamenný kříž. ... Pecka. Kamenný most, ve bráně zdvihací...“ Mezi těmito místy je Radim, kde byli už patrně na noc na neděli u přítele Jana Beneše. Tam si v neděli 25. srpna užívali posvícení, bylo tam prý opravdu veselo. Přítel Beneš byl už v té době vážně nemocen, s Máchou necestoval. (Zemřel 16. ledna 1834, o Velikonocích toho roku byl Mácha v Radimi u jeho hrobu.) Původní nedělní plán – Třebihošť a Dvůr Králové – se o den posunul, další se nedochoval. Lze předpokládat, že z Radimi šli asi přes Novou Paku a Přibyslav na Pecku, jejíž kresba je opět v zápisníku. Dál asi do Třebihoště, kde žil přítel, spolužák z filozofie Josef Petera. Přenocovali na jejich zahradě, byla prý velmi teplá noc. V úterý 27. srpna s nimi šel asi kus cesty, těžko přes Miletín, ale asi ani ne přes Dvůr Králové. Možná přes Zvičinu s krásným pohledem na hory, na Hostinné a dále na Silberstein („Bruštejn“ – Břecštejn, dnes známý jako Hrádeček, pod nímž je Havlovo stavení). - Silberštejn je v Mrázově záslužné knize Karel Hynek Mácha: Hrady spatřené (1988) v textu připomenut dokonce desetkrát, ale obrázek tohoto hrádku tu bohužel není reprodukován (v Zápisníku je nakreslen tužkou, snad s datem „asi z 2. nebo 3. září“, což by ovšem odpovídalo zastávce při zpáteční cestě). Připomeňme, že v tomto zápisníku jsou ještě další kresby z našeho regionu: Kumburk, Bradlec, Pecka a Horské hřebeny.

Další trasu cesty do Krkonoš neznáme, ale logicky sešli do údolí Úpy někde asi před Svobodou a dál šli podle řeky, asi pak podle Malé Úpy k dnešním Pomezním boudám (tudy vedla už i tehdy cesta do Slezska) a odtud na Sněžku. K tomuto názoru nás vedou i úvodní věty z Pouti krkonošské: „Osamělý poutník kráčel stezkou ouzskou na rozlehlém temeni hor Krkonošských pod vrcholkem Sněžky. Hučel vítr, jakoby Slezsko tajemnými slovy mluvilo k sestře České přes rozdělující je hradby. ... Jinoch zasmutnělý usedl na osamělém skalisku, časem zrak svůj obraceje k temným lesům, přikrývajícím krajinu českou.“ To odpovídá

hřebenové cestě na Sněžku od východu, od Malé Úpy. „Hlas zvonů večerních potkával se z krajů českých i z roviny slezské na temenu hory.“

Ve vrcholové knize Sněžky je prý k datu 28. srpna 1833 Máchův zápis s čtyřverším: *Sněžka zdvíhá čelo jasné,/ Krákonošů lampa plane,/ Krvavé až zoře zhasne - / Zlaté Čechům slunce vstane.* Podepsán je Karel Hynek Mácha, posluchač práv z Prahy české. Datum by odpovídalo, víme-li bezpečně, že byl v neděli 25. v Radimi u Jičina. Klášter s mnichy na Sněžce z Pouti krkonošské ponechme Máchovu romantickému snu. V době Máchově navštěvovalo hory (podle Hosera) kolem dvou tisíc letních návštěvníků. Na Sněžce stál jediný objekt, a to kaple sv. Vavřince, vybudovaná v letech 1665-1681. Ta ovšem od roku 1824 sloužila jako turistická útulna a hostinec. Bylo možné se tam občerstvit, byly tam i dřevěné palandy, na něž se rozestýlala na noc sláma a mohlo tam prý přespát až deset návštěvníků. Před východem slunce budíval návštěvníky šenkýř zvonem. Zda tam Mácha přenocoval, nevíme, o kouzlu pozorování východu slunce ze Sněžky se nikde nezmiňuje. Zdá se, že došel na vrchol v pozdním večeru. Šel ještě za noci dolů?

„Byla chladná noc; ouzkou mezi horami rozsedlinou ubíral se poutník mdlým krokem s hor. Naproti němu v celé své vysokosti stála Sněžka, na vrcholku jejím sněhem krytém stál nyní jen osamělý kříž; ouplný měsíc zrovna přes něj přehlížel v rozsedlinu ... V tom obešel poutník skalinu a Sněžka zmizela ze zraku jeho. ... Krásné jitro vzešlo nad hlubokým dolem na východu hor Krkonošských ... s vysoké skály padala řeka ve vymletou hlubinu, zčeřená v bílé pěny.“ Zřejmě se vracel Obřím dolem. Sněžku musel mít ovšem za zády, ne „naproti němu“. Jan Čáka pro svou knížku Poutník Mácha zjistil, že úplněk byl toho roku 30. srpna, což popisu odpovídá. V poslední třetině srpna byla vedra, ale ke konci přišlo náhlé ochlazení. Mohlo tedy napadnout trochu sněhu, ale „sněhem krytý vrchol“ může být Máchova fikce.

O trase cesty z Krkonoš do Prahy se jen dohadujeme. Protože má v Hradech spatřených poznamenán Adršpach, je zřejmé, že tam zašel až cestou zpět. Mohl jít dál podle Metuje – tedy asi přes Náchod. V Hnědém sešitě (s č. 113) je zobrazen zcela zřetelně a nezaměnitelně náchodský zámek, i když mylně popsán jako „Nové Benátky“ (tj. Benátky nad Jizerou). Obrázky v tomto sešitě jsou však pokládány za „Máchovi tradicí mylně připisované“. Jak a proč se tam dostala kresba náchodského zámku, zůstane záhadou. Pravděpodobnější je, že se z Adršpachu vracel směrem na Trutnov, navštívil Choustníkovo Hradiště a možná i Milestín. Cestou z Krkonoš ještě navštívil Kunětickou horu a Lichnici, což je opravdu značná „zacházka“. Přes Kolín a Poděbrady se vrátil do Prahy. Tam měl dojít 6. září.

„Posledních prázdnin /tj. 1836/ využil jako jindy k putování, vypravil se opět do Krkonoš. Podrobnosti z této cesty jsou však zcela neznámé,“ píše Jan Čáka. Šel asi opět přes Jičín, mohl navštívit znovu Valdice, protože měl rozepsanou historickou prózu s tímto titulem, zastavil se v Radimi u hrobu přítele Beneše.

Otázky zůstávají. Ale jisté je, že naším krajem prošel několikrát, pěšky, a že se uměl dívat kolem sebe, jak dosvědčují nejen literární texty, ale i jeho kresby.

*Dne 28. května se v Doksech konalo **Máchovské sympozium**. Program a další informace včetně fotogalerie naleznete na adrese: <http://skip.nkp.cz/akcMach.htm> . Cílem akce bylo představit K. H. Máchu a jeho dílo nejen z regionálního hlediska a rozkrýt zažité pohledy na básníka samotného. Účastníci se podívali na K. H. Máchu jako na člověka z masa a kostí a díky zajímavým prezentacím jej dle slov organizátora trochu vnímali s humorným, až cimrmanovským nadhledem.*

*Metodické oddělení a Hudební knihovna KMHK připravily pro knihovníky komponovaný pořad **Jaro s Máchou**. Zajímavá a netradiční akce se za hojně účasti knihovníků konala 16. března v poslechovém studiu KMHK. Regionální výbor SKIPu chce tento pořad využít i v rámci připravované **podzimní Pouti krkonošské**, která je předběžně plánována na 22.-23. října. Srdečně zveme všechny zájemce. Během září bude program včetně organizačních pokynů vystaven na stránkách regionálního výboru SKIP ([www.knihovnahk.cz](http://www.knihovnahk.cz), oddíl Odkazy).*

*Dne 1. května spustila Městská knihovna v Praze další "díí" své elektronické knihovny. Na stránce **Máj, lásky čas** (<http://www.mlp.cz/maj>), která je tematicky laděná máchovsko-májově, najdou čtenáři Máj Karla Hynka Máchy v různých formátech ke čtení v počítačích, chytrých mobilech i e-čtečkách. Díky pochopení spisovatelky **Ivony Březinové** (<http://www.ivonabrezinova.cz/>) a nakladatelství Albatros (<http://www.albatrosmedia.cz/>) si čtenáři mohou ze stránek stáhnout i ochutnávku z knihy **Básník v báglu**, kterou doporučujeme zejména pro práci s mladšími čtenáři (čtenářkami). Tři kamarádky - šestnáctileté gymnazistky - se o prázdninách vydají k Máchovu jezeru. Není to však obyčejný výlet. Fany, vůdkyně výpravy, cestu naplánovala tak, aby šly přesně po stopách jejího milovaného básníka. Děvčata mají od začátku přesně rozdělené úlohy: černovlasá Fany miluje literaturu a Máchu zvlášť, jednou možná "bude psát scénáře a pak všechno režirovat"; zrzavá dlouhonohá Nikol neudělá ani krok bez kamery a - bez žvýkačky, chtěla by být kameramankou; trochu jednodušší blondatá Simča touží stát se herečkou. Hned na počátku své cesty děvčata potkají čtveřici sympatických kluků, k nimž časem přibudou ještě dva, a z máchovského putování kokořínskými lesy a přes zříceniny hradů se vyloupne báječný týden plný zábavy i prázdninových lásek. Na předsádce knihy najdeme i přesnou mapku cesty hrdinek, dokonce s popisem dopravy, a během čtení se dozvíme o Máchovi víc než v hodině češtiny věnované tomuto velikánovi české literatury 19. století.*

